

RECENZÍÓ

A felsőoktatás értelmiségképző aspektusai¹

Bocsi Veronika (2022): *Értelmiségképzés és felsőoktatás*
Belvedere, Szeged, 286 oldal

KOCSIS NÓRA²

A könyv szerzője Bocsi Veronika, a Debreceni Egyetem habilitált docense, a Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-Hungary) kutatója. Kutatási területeit vizsgálva megállapítható, hogy a neveléstudomány és a szociológia határterületén mozog, és többféle szempontból elemzi a társadalom, az egyének és az oktatás kapcsolatát. Foglalkozik többek közt a felsőoktatásban résztvevő hallgatók pályaképével, a pedagógushallgatók lemorzsolódásának lehetséges okaival, s a roma fiatalság tanulmányi karrier lehetőségeivel is, két korábban megjelent könyvében pedig a hallgatók időfelhasználásával, illetve a hallgatók érték és munkaérték felfogásával. A recenzióban bemutatásra kerülő könyvben arra a kérdésre keresi a válaszokat, hogy milyen kihívásokat rejt magában az első generációs értelmiségivé válás folyamata. A munkában kitér az értelmiségi csoport meghatározásának témakörére, a felsőoktatás értelmiségképzésben betöltött szerepére, továbbá a felsőoktatás egyes szereplőinek – hallgatók és oktatók – vizsgálatára is.

A könyv egyetlen szocializációs színtérre összpontosít, az egyetemek világára. A téma aktualitása, hogy Bocsi az értelmiségi lét tartalmának és az egyetemek világának átalakulását vizsgálja. Ezek a változások az elmúlt évtizedekben kezdődtek, és napjainkban is zajlanak. Nemcsak megismerjük a felsőoktatás-kutatás és az értelmiségkutatás elméleteit a szerző olvasatában, hanem a struktúraváltás lényege és következményei is kibontakoznak a könyv lapjain. Az első generációs hallgatók mellett az első generációs oktatók almintájának vizsgálatával olyan kutatási területet is feltár, amellyel a hazai szakirodalomban korábban nem találkozhattunk. A könyv

¹ Bocsi Veronika (2022): *Értelmiségképzés és felsőoktatás*. Belvedere, Szeged, 286 oldal.

² Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudomány MA; email: kocsisnori5@gmail.com

RECENZÍÓ

további újszerűségét az adja, hogy új elemek alkalmazására kerül sor mind az elméleti modellépítésben, mind a módszertani kivitelezésben. Az elemzés során kapott eredmények az oktatáspolitikára, valamint a neveléstudományi kutatások szempontjából is kimondottan hasznosak.

A kötet konzekvensen felépített, jellemző a fejezetek egymásra épülése, amely az olvasó számára egyfajta keretet ad. A szerző jártasságát alátámasztja, hogy különféle megközelítések közül veszi górcső alá a kutatása *kérdésköreit, és számos nemzetközi, valamint hazai szakirodalmat tekint át*. Bocsi az egyes fejezetekben részletezi a felsőoktatásban részt vevő hallgatók szocializációs folyamatát és az integráció típusait. A könyv meghatározó eleme a felsőoktatás átalakulásának vizsgálata, jellemzőinek és hatásainak felvázolása. Az elméleti részben olvashatjuk a felsőoktatás szereplőinek, azaz az oktatók és a hallgatók jellemzőinek bemutatását is. A könyv kiemelten fontos része az első generációs értelmiséggel foglalkozik, amely abból a szempontból bír rendkívüli jelentőséggel, hogy e témában a szerző számára nem mindig *álltak rendelkezésre előzetes kutatási eredmények. Mindez Bocsi kutatói elhivatottságát mutatja*.

A szerző célja, hogy a kutatási eredményei által minél pontosabb és árnyaltabb kép rajzolódjon ki. Ebből kifolyólag empirikus kutatásában a vizsgált témakör különböző szegmenseinek feltárására kvantitatív és kvalitatív eszközöket is használ. A módszertan újszerűségét az adja, hogy az értelmiség definícióját saját fejlesztésű kérdésblokkal mérte, továbbá az interjúvázlat is tartalmaz olyan elemet, amelyre korábbi hazai kutatások nem vonatkoztak. A szerző a vizsgálat tárgyára vonatkozó fő kutatási kérdések mellett részkérdéseket és konkrét hipotéziseket is megfogalmazott. Az eredmények többféle szempontból bírnak újszerűséggel. Korábban még kvantitatív módszerrel nem vizsgálták a hallgatók *„értelmiség fogalmát”*, s eddig még nem alkalmazták a hallgatói szocializációhoz kötődő, az egész országot lefedő kvalitatív interjú módszerét, továbbá a hazai felmérésekben az első generációs értelmiség problematikájára vonatkozó kutatásokra szinte alig volt példa. A kvantitatív elemzés során felhasználásra került a Magyar Ifjúság Kutatás 2012-es és 2016-os adatbázisa, valamint a PERSIST 2019 adatbázisa, mely kutatások adatait Bocsi hozzákapcsolta a főtémához.

Az elméleti fejezetekhez kapcsolódó hipotézisek ellenőrzésére a kutatás során kétféle módszert alkalmaz. Kvalitatív módszerrel oktatói és hallgatói interjúk készültek, a kvantitatív elemzés alapját pedig három különböző adatbázis statisztikai eredményei alkotják. A hipotézisek, a könnyebb megértés érdekében egy táblázatban is össze vannak foglalva az olvasók számára.

A könyv konklúziója, hogy a felsőoktatás még napjainkban is az értelmiségképzés egyik szocializációs színtereként értelmezhető, amely egyedi jegyekkel és szubkulturákkal jellemezhető. A kvantitatív elemzés eredményei rávilágítottak arra, hogy a felsőoktatásban az integráció folyamata több szálon valósulhat meg, valamint az integráció nem minden típusa növeli azokat a tartalmakat, amelyek a tanulás, a

RECENZÍÓ

tudásátadással kapcsolatosak vagy az értelmiséghez kapcsolódnak. Az utóbbi évtizedekben az egyetem, mint szocializációs színtér számos változáson ment keresztül, külső és belső struktúráját tekintve.

A szerző stílusára egyaránt jellemző a tudományos szóhasználat és a közérthetőség. Rendszeresen használ szakkifejezéseket, és a szakszavak kifejtésére, megértésére is ügyel a szerző. Bocsi folyamatosan visszautal az elméleti részben megfogalmazottakra, mindez elősegíti a könyv tartalmának befogadását, valamint az elemzés során kapott eredmények megértését. A fejezetek felépítése logikus, megadva ezzel a könyv gondolatmenetének ívét. Bocsi izgalmas kérdésfeltevéseken keresztül ragadja meg az olvasó figyelmét. A figyelem fenntartása megvalósul, s egy úgynevezett időutazásra hív a szerző, hiszen az elméleti fejezetek során megismerhetjük a központi kérdésköröket, az empirikus részben pedig például az interjúrészletek még inkább felkeltik az olvasó érdeklődését, tovább segítik a megértést, s alátámasztják az elméleti részben leírtakat.

A könnyebb megértés érdekében az elméleti és az empirikus részben egyaránt szerepelnek ábrák és grafikonok. A könyv összesen 18 táblázatot, 11 ábrát és 7 függelék tartalmaz. A szerző a mintavételhez kapcsolódó adatokat táblázatokban foglalja össze. Az ábrákat letisztult képi világ, s lényegre törő címadás jellemzi. A függelékben megtalálhatók a kutatás során használt kérdésblokkok, valamint az oktatói és a hallgatói interjúk vázlatai. A borítón megjelenő egyetemek mindegyike az ország kiemelkedő színvonalú intézményei: a Debreceni Egyetem főépülete, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, valamint a Természettudományi Kar bejárata, a Szegedi Tudományegyetem Rektori Hivatala, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Lágymányosi Campusa. Mindez összefüggésbe hozható a nagymintás adatbázisokkal, s ebből kifolyólag szimbolizálhatja az egész országot lefedő kutatást.

Úgy vélem, hogy a bemutatott munka teljes mértékben hozzájárul a kutatási probléma megértéséhez, valamint a téma újszerűsége és újdonsága megkérdőjelezhetetlen. Bocsi Veronika újszerű, aktuális témát mutat be az olvasók számára. Az eredmények neveléstudományi és szociológiai szempontból jelentős hozadékkal bírnak. A publikáció tudományos jelentősége abban rejlik, hogy hazánkban kevésbé vizsgált területnek számít a felsőoktatás értelmiségképző funkciója. Véleményem szerint a könyv hasznos lehet a könyvben vizsgált résztvevőknek: a felsőoktatás oktatóinak és a hallgatóinak egyaránt. Az elmélet és a kutatási eredmények megismerése során egy komplex képet kaphatunk a két szereplőről, ezért gondolkodásra készíti az olvasót. Mindemellert az olvasmány ajánlható a különböző tudományterületek szakembereinek és kutatóinak is, az agrártudománytól kezdve, a bölcsészettudományon át egészen a műszaki-, az orvos- és a hittudomány területig, az interjúrészletekben megjelenő vélemények gazdagsága miatt.